

KRALJESTVO VIZUALNEGA: BRATI, INTERPRETIRATI IN USTVARJATI PODOBE

Kingdom of Visual Arts: Reading, Interpreting, and Creating Images

Morda bi se kdo utegnil zgražati, čemu celotno številko naše revije posvečati podobam, ko pa že tako »prevladujejo« in »narekujejo, kaj mislimo, čutimo in kako se vedemo«. A prav zato ker je »v informacijsko-komunikacijski družbi podoba postala osrednje sredstvo *mediacije* in *komunikacije*, ki je uspešno zadostilo potrebi po hitrem, učinkovitem in globalnem pretoku informacij«, kot zapiše dr. Gnamuš, ena od avtoric pričujoče številke, se je treba z njo ukvarjati, jo preučevati in razumeti, kako nastaja in kako deluje. Ali kot še zapiše ista avtorica: »Podobe so od nekdaj prečile in povezovale discipline. V njih se srečujeta in medsebojno navdihujeta znanost in umetnost in skozi prikazujeta različne perspektive in razmerja do istega sveta. Takoj ko govorimo o razširjenem področju vizualnega, nismo več vezani na okvir umetniške reprezentacije, temveč na antropološki koncept podobe in na

njene zgodovinske, družbene in kulturne implikacije.«

Vizualna pismenost torej ni več nekaj ekskluzivnega, vezanega na elitni estetski okus, ampak je nasprotno, sredstvo demokratizacije, ki skupaj s preostalimi pismenostmi v sodobni družbi prispeva k spoprijemanju z zahtevami sodobnega sveta. Kljub temu da je danes tako zelo prisotna, pa je še veliko rezerve v tem, kako jo ozavestiti in krepiti.

V šolskem primeru to med drugim implicira ustrezno snovanje učnih gradiv oz. kot sporoča dr. Torkar: »Ker je zmožnost ustvarjanja, branja in interpretiranja večpredstavnih učnih gradiv kompleksen, interdisciplinaren izziv, ga morajo vsi deležniki, ki so vpleteni v njegovo nastajanje in uporabo, tudi tako naslavljalati in ena temeljnih veščin pri tem je vizualna pismenost.« Pri strokovnjakih, učite-

lih in učencih! Pri slednjih, kot priporočila vrsta avtorjev v tokratni številki, predvsem skozi reflektirano izkušnjo živega stika z likovno umetnino.

V šoli pa gre opozarjati tudi na negativne vplive vizualnega komuniciranja, kot zapiše Černe Oven, ker smo »v zadnjih desetih letih s pojavom digitalnih in družbenih platform dosegli visoko nasičenost, ki poskuša izriniti klasične medije komuniciranja ali izobraževanja /.../ zaradi zakonitosti, ki vladajo na teh platformah (kapitalistična paradigma materialistične logike, navidezna demokracija mnenja, konstantna želja po večji interaktivnosti) /.../«. Zato »vizualno neuk gledalec lahko zapade v začaran krog sodelovanja, v katerem vedno izgublja«. In zato je toliko bolj potrebna tudi kritična vizualna pismenost.

*Dr. Zora Rutar Ilc,
odgovorna urednica,
Zavod RS za šolstvo*

Vloga in moč podob sta se skozi zgodovino spreminjali, njihovo sporočilno vrednost je zmeraj določal kontekst. Danes, z naraščanjem vizualnih medijev in pod vplivom informacijsko-komunikacijske tehnologije, se zdi, da je podoba zopet prevzela primat oblikovanja mišljenja in čutenja. Vpliv in količinska navzočnost podob sta neprimerljiva s katerim koli drugim obdobjem. Podobe, ki niso toliko odraz stvarnosti, kot so družbeni konstrukti z zavestno izdelano sporočilnostjo, so vseprisotne in močno sooblikujejo naše videnje sveta. Zato je zmožnost branja, interpretiranja in ustvarjanja vizualnih podob, ki jo razumemo pod izrazom vizualna pismenost, ena temeljnih veščin za razumevanje sodobnega sveta.

V vzgoji in izobraževanju vizualna pismenost ni nekaj samoumevnega in kljub času, v katerem smo zasuti s podobami, ne moremo govoriti o sistematičnem razvijanju vizualne pismenosti:

pogosto jo zvedemo le na gledanje ter podobe (raznolika slikovna gradiva) razumemo kot dodatek k besedilu. Umanjka natančno kontekstualno branje, razumevanje in interpretiranje vizualnih medijev, ozaveščanje o njihovi manipulativnosti in njihovem poseganju v nezavedno, pa tudi estetsko vrednotenje izdelkov vizualne medijske kulture.

Ideja za pričujočo posebno številko revije *Vzgoja in izobraževanje* je vzniknila hkrati s pripravo *Prvega nacionalnega posveta o vizualni pismenosti* v Cankarjevem domu, 30. novembra 2021. Kompleksno, široko in izrazito interdisciplinarno področje vizualne pismenosti je s prispevki naslovljeno le v nekaterih segmentih. Tako je predstavljen koncept vizualne pismenosti med vizualno kulturo in umetnostjo (saj je vizualna pismenost ključna na področju umetnosti in z njo povezanih praks ter s poučevanjem o njej). Osvetljena sta vloga in pomen sodobne umetnosti

pri razvijanju vizualne pismenosti. Sklop člankov tematizira pomen vizualnih komunikacij in njihove kriterije odličnosti na didaktičnem področju ter oriše vlogo in pomen znanstvene in domišljajske ilustracije. Kot sestavni del vzgoje za vizualno pismenost so izpostavljeni dejavniki kakovosti pri oblikovanju učnih gradiv. Poudarjena je tudi izobraževalna vloga muzejev in galerij (s področja vizualne umetnosti) pri oblikovanju kompetenc vizualne pismenosti otrok, mladostnikov, učiteljev in širšega okolja. Revija prinaša široko in povedno branje, ki kljub le delni, fragmentarni zastavitvi problematike vizualne pismenosti (morda pa prav zato) kar kliče, in zahteva bolj sistematično obravnavo, raziskovanje in razvijanje vizualne pismenosti v vzgoji in izobraževanju in tudi širše v družbi.

*Nina Ostan,
gostujoča urednica,
Zavod RS za šolstvo*